

ЕЛЕМЕНТИ И ИНДИКАТОРИ ЗА ИДЕНТИФИКАЦИЈУ
КВАЛИТЕТА ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА

Власта М. Сучевић¹ Мара Керућ²

Сажетак: Образовање, један је од главних стубова квалитете знања, што значи и напретка друштва у целини. У погледу квалитета образовања постоје многе поставке, неке више, неке мање прецизне. Да би се одредио квалитет основне школе, на пример као „слаб“, „осредњи“, или „изузетан“, примењује се, мање или више прецизно, одређена идеја о вредности и идентификује, опет мање или више произвољно, где се та школа налази у односу на друге школе. Када је реч о квалитету образовања неопходно је анализирати све сегменте образовног процеса. То подразумева, анализу циљева образовног процеса, процеса продуката квалитетног образовања, али и квалитетан и доступан техничко-инструментални, односно оперативно-процедурални ниво квалитета образовног процеса. Квалитет основног образовања већина аутора веже за резултате, исходе, образовања. Да би се постигао квалитет образовања мора се постићи квалитет у одређеним компонентама или елементима целине образовања. Предмет овог рада је торијско сагледавање елемената и индикатора за индикацију квалитета базичног образовања. Разматрање педагошких стратегија и њиховог утицаја на одређене компоненте квалитета, у циљу изискује побољшање утицаја на педагошко-дидактичке ресурсе квалитета образовања.

Кључне речи: Квалитет образовања, елементи квалитета, индикатори квалитета, професионализам, систем образовања

УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Образовање чини један од основних “стубова” стицања знања. Без квалитетног образовања нема ни квалитетног знања, а ни напретка друштва у целини (Анђић, 2006). Образовање има функцију личног

¹ vsucevic@vaspks.edu.rs, Висока школа струковних студија за васпитаче, Крушевац

² marakeric@tims.edu.rs, Факултет за спорт и туризам, Нови Сад

развој појединца, али и функцију развоја будућих генерација, што је неопходно и за економски развој друштва коме појединац припада. образовање данас, почива на становишту да се образовно деловање састоји мање у рецепцији садржаја, а више у разумевању и развоју, сазревању телесних, душевних и духовних снага.

Динамичан развој друштва и убрзан развој науке, технике и технологије не би се могли остварити без човека, без његовог знања и искуства. Човек је незамењиви чинилац напретка савременог друштва. Његова развијена свест и стечено знање, као и радно и животно искуство имају непроцењиву вредност у свим сферама живота и рада. Сва савремена научна и техничка достигнућа аутоматизација, кибернетика, информатизација, резултат су интелектуалних могућности, знања и способности човека. Међутим, за овладавање и примењивање високе савремене технологије и научно-техничких достигнућа неопходан је **квалитетно образован** и развијен човек.

Квалитет у свету сматра се најзначајнијим феноменом нашег доба, са сталним трендом његовог побољшања. Реч је о новој философији живљења. Зато човек савремене цивилизације све више постаје човек који мора стално да учи, то је уствари подразумева човека проширених индивидуалних, социјалних и професионалних функција. Време које је пред нама, посматрајући са аспекта образовања, све више карактерише пораст потреба за сто квалитетнијим знањем. То подразумева потребу за ефикаснијим моделима образовања који би омогућавали да појединац рационално стиче квалитетна знања које касније током живота допуњује.

1. ОПШТЕ ПРЕТПОСТАВКЕ КВАЛИТЕТА ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА

У погледу **квалитета образовања** постоје многе поставке, неке више, неке мање прецизне, све сачињене у различитим контекстима, али постоји мали број ретких систематичких студија о овом питању. У контексту образовања када му се придода и нормативно значење, термин квалитет, сваког дана је све значајнији. Када говоримо о самом појму квалитета, он се користи у значењу степена изврности, и то откривају се два аспекта: један је процена вредности, а други је положај у односу на примењену скалу од доброг ка лошем. Да би се одредио квалитет школе, на пример као „слаб“, „осредњи“, или „изузетан“, примењује се, мање или више прецизно, одређена идеја о вредности и идентификује, опет мање или више произвољно, где се та школа налази у односу на друге школе.“ Сам појам квалитет је вишеструк по значењу и често субјективан. Могуће је идентификовати четири различите употребе те речи: као атрибут или суштина – дескриптивна; као степен

изврности или релативне вредности – нормативна; као добар или изузетан – нормативна; као неквантификоване карактеристике или процене - дескриптивна или нормативна“ (Lowe & Istance, 1998).

Када је реч о квалитету образовања неопходно је анализирати све сегменте образовног процеса. То подразумева, анализу циљева образовног процеса, процеса продуката квалитетног образовања, али и квалитетан и доступан техничко-инструментални, односно оперативно-процедурални ниво квалитета образовног процеса.

У контексту образовања, речник би обухватио дефинисање речи као што су „степен изврности“. Када се већ квалитет користи у значењу степена изврности, откривају се два аспекта: један је процена вредности, а други је положај у односу на примењену школу од доброг ка лошем. „Да би се одредио квалитет рада школе, на пример, као „слаб“, „осредњи“ или „изузетан“, примењује се мање или више прецизно, одређена идеја о вредности и идентификује, опет мање или више произвољно, где се та школа налази у односу на друге школе“ (Lowe & Istance, 1998). Да би квалитативне процене комплексније, ретко се праве и узимају у обзир ефекти побољшања.

Квалитетом се може имплицитно означавати и „добар“ или „изврстан“, као што је већ у случајевима кад разматрамо нпр. квалитет рада наставника. Квалитативна вредновања су, у одређеном смислу, она која се врше и интуитивно јер комплексност посматраног феномена изазива сегментацију у свим оним деловима који могу бити мерљиви. „Данас се говори о „квалитету живота“ и или „живљења“, „квалитету демократије“, „квалитету међуљудских односа“, о „квалитету“ литературе, позоришта, филма, штампе, масмедија итд., о „квалитету становања“, „еколошком квалитету“, „квалитету човекове средине“, и сл., затим о „квалитету рада“, „квалитету производа“ и тд. Данас, веома често и много говоримо о „квалитету образовања“, а у том смислу и о „квалитету“ школовања, односно школе, наставе, рада наставника, „квалитету“ образовних планова и програма, уџбеника, приручника, наставних метода, о „квалитету образовне технологије итд“ (Поткоњак, 2000). Међутим, ако се покушају наћи одредбе, прецизнија одређења наведених синтагми, у склопу „квалитета образовања“, онда се брзо увиђа да оне не постоје.

Језичко-лексички термин квалитет (од латинске речи *qualitas*) има много значења, а то су: својство, каквоћа, особина, врлина, вредност, доброта. Када се термин „квалитет“ користи уз термин „образовање“ он као да добија још нека значења. „Није тешко закључити да се, чак и на основи површине анализе контекста у којима се користи синтагма „квалитет образовања“, њиме означавају циљ, задаци и захтеви који се постављају образовању; развојна перспектива („квалитет образовања

као предуслов за „улаз“ у XXI век, у „ново друштво“). Термин служи и као вредносна одредница педагошког процеса и рада наставника, али и као атрибутивно својство личности субјекта укључених у образовни процес (ученици, студенти, полазници, наставници)“ (Поткоњак, 2000).

Семантичке разлике које ће се даље разматрати могу се прецизирати и идентификовати, али превазилажење значења у самом речнику захтева испитивање садашњих приступа појму квалитета који представљају саму срж анализе и расправе о образовању. Да сви општи критеријуми за вредновање квалитета једног школског система или једног образовања (нпр. основног образовања) треба да буде испуњење постављених циљева. „Критеријум за вредновање квалитета једног школског система требало би да буду постављени циљеви, јер је сасвим логично да што је систем ближи њиховом испуњењу да је квалитет образовања који он обезбеђује бољи“ (Мејџер, 2003). Да би се одредили најважнији циљеви, потребно је решити питање које аспекте функционисања школе треба укључити у општу дефиницију појма квалитета. Многи сматрају да се „квалитет“ првенствено односи на резултате неког школовања. „Циљ је да се свако дете образује до граница својих могућности остаје приоритетни став у светлу потребе да се изгради будућност демократских плуралистичких друштава на основу многих различитих талената младих људи“ (Поткоњак, 2000).

Квалитет представља континуум за слаба или добра постигнућа под утицајем идеологије „изврсноћ“ и односи се на нивое и стандарде. Већ на почетку расправе о дефинисању појма „квалитетног образовања“ расправа је усмерена на то да не треба тежити давању једне универзално прихватљиве дефиниције „квалитета образовања“. Значи, свака расправа о „квалитетном образовању“ подразумева и дефинисање целине система образовања, нпр. базичног основног образовања.

Свака расправа о „квалитету образовања“ изискује два основна питања: квалитет у чему (чега) и квалитет за кога? Одговори на та два питања битна су за комплетну слику „квалитета образовања“, што подразумева стандарде, норме, индикаторе, уверење, процену, евалуацију, самоевалуацију и др. „Квалитет у чему? Квалитет већина веже за резултате образовања. Да ли је то довољно? Да ли оутпут може имати жељени (претпостављени) квалитет ако се исти захтев не постави и инпут-у? И не само то: мора ли се исти захтев („квалитет“) поставити и оном што је између „улаза“ и „излаза“ тј. образовном процесу? Увидело се веома брзо да се „квалитет“ не може везати само за неки део и аспект већ за целину образовања. То практично значи да би се постигао „квалитет образовања (жељени, очекивани, планирани) мора се постићи „квалитет“ у следећим основним компонентама целине

образовања: циљ и задаци образовања и њихова операционализација (тако да се могу остварити), прецизно утврђени садржаји образовања (планови, програми) према постављеном циљу и задацима: ефикасно остваривање задатака образовања на и путем утврђених садржаја (питања „педагошких стратегија“ у процесу образовања), утврђени стандарди (норме) у погледу исхода (резултата) образовања, адекватан инструментариј за мерење резултата образовања и утврђивање постигнутих нивоа предвиђених стандарда, вредновање целокупног процеса и резултата образовања“ (Поткоњак, 2000).

Гледање и контекст квалитета образовања може се посматрати са различитих садржајних погледа; педагошког, дидактичко-методичког, социолошког, кибернетичког, психолошког и др. Земље ЕУ усвојиле су 2001. године стратешке циљеве и компоненте образовања за квалитет, а у сврху обуке кадрова у тој области. Први циљ би се односио на унапређивање квалитета и ефикасности система образовања и обуке у ЕУ, у светлу нових захтева које поставља „друштво знања“ и измењених модела учења и наставе. Компоненте овог циља биле би: „унапређивање образовања и стручног усавршавања наставника; развијање вештина за друштво знање; обезбеђен приступ информационо комуникационим технологијама; повећање стопе уписа на студије природних и техничких наука; боље коришћење ресурса“ („Квалитетно образовање за све“, 2004). Други циљ се односи на олакшан приступ свим системима образовања и обуке у светлу водећих промена доживотног учењу, професионалном развоју, једнакој могућности и социјалној кохерентности. Компоненте овог циља су: стварање окружења отвореног за учење; већа привлачност учењу; подржавање једнаких могућности и социјалне кохерентности. Трећи циљ је усмерен на отварање система образовања ка спољашњем свету, подстицање релевантности за друштво и суочавање са изазовима које намеће глобализација. Компоненте овог циља су: „јачање веза између света, рада и истраживања и друштва у целини; развијање духа предузетништва; унапређивање наставе страних језика; повећање мобилности и размене; јачање европске сарадње“ („Квалитетно образовање за све“, 2004).

Постизање квалитета свакако подразумева и располагање квалитетним ресурсима у основним школама. Педагошко-дидактички ресурси кључни су у остваривању квалитетног рада и развоју едукативног друштва. Данас организација делује у окружењу које тражи другачије приступе, другачији начин мишљења и пренос великог броја информација. Нови начин и приступ раду и живљењу захтева нову реализацију и функционисање система, као што је образовни систем. Савремена организација окреће се људским ресурсима и

материјално-техничким ресурсима као незамењивим потенцијалом у функционисању школског система. Информације су данас неодојиви део информацијско-комуникацијске технологије што неоспорно значи да сваки систем, па и педагошко-дидактички без потенцијала ових ресурса више не може валидно функционисати.

У вредновању квалитета рада једне школе незаобилазну улогу има област ресурса. Ова област има велику важност јер указује на то са чим, односно којим и каквим конкретним ресурсима школа располаже. Педагошко-дидактички ресурси у квалитетном образовању указују на ресурсе који су битни за педагошко-дидактички сегмент функционисања образовног система у једној школи.

Педагошко-дидактички ресурси у квалитетном основном образовању подразумевају придржавање одређених стандарда или структуре прописаних документима који подржавају квалитет образовања. Подручје вредновања су уже тематске целине у односу на кључне области које ближе дефинишу предмет праћења и вредновања. Свака кључна област је подељена на подручје вредновања по садржинским целинама унутар којих вреднујемо оствареност квалитета. Ниво остварености представља корак у конкретизацији појединих подручја (јасан и прецизан опис остварености појединих показатеља). Педагошко-дидактичких ресурси су: курикулум, развојно планирање (веза развојног планирања са самовредновањем школе; људске ресурсе (наставно особље); школски простор (просторни услови, учионице, кабинети, библиотеке, пратеће просторија); материјално-техничку опрему (и коришћење опреме); ресурси локалне заједнице (дом културе, спортски терени, базен, иницијатива родитеља за развој школе).

Овај рад усмерава се и на структуру, квалитет и стандарде, зависно од дела који ће проучавати, и то на: развојно и годишње планирање школа са посебним освртом на самовредновање школе; стручно усавршавање наставника; школски простор и просторни услови и материјално технички услови; коришћење медија у настави; сарадња родитеља и школе у смислу покретања иницијатива које доприносе развоју школе и целе локалне заједнице.

2. ЕЛЕМЕНТИ И ИНДИКАТОРИ ЗА ИДЕНТИФИКАЦИЈУ КВАЛИТЕТА ОБРАЗОВАЊА

Квалитет основног образовања већина аутора (Поткоњак, 2000) веже за резултате образовања. У својим наводима Поткоњак тврди да би се постигао квалитет образовања мора се постићи квалитет у компонентама или елементима целине образовања. Он тврди да је

већина значајних докумената везаних за индикаторе основног образовања припремана још 1987. година за међународну конференцију ОЕЦД-а. Утврђивање индикатора омогућило би рационалније вођење образовне политике. У разradi наведених докумената индикатори су сврстани у неколико широких група као што су:

1. обухват ученика школовањем и нивоима образовања,
2. ученици и наставници посматрани са аспекта финансирања образовања.
3. евалуација постигнућа ученика.

У готово свим материјалима припремљеним за расправу о „квалитетном основном образовању“ говорило се и о „заједничкој образовној језгри“ тј. „заједничким знањима и умењима“ (care curiculum and care skills). У склопу тих расправа о „квалитету основног образовања“ констатује се да наставници имају „виталну улогу“ (витал роле) да компетентност и ангажованост наставног и учитељског кадра представља основни предуслов за квалитет образовања. „Могу „улази“ бити веома „квалитетни“, (мисли се и на субјекте – ученике, и на задатке и на садржаје) могу и услови бити исто тако „квалитетни“, али ако наставников рад није ефикасан и квалитетан, исходи таквог рада и поред свих квалитетних предуслова, не могу бити „квалитетни“. Колико год је за постизање квалитета у образовању важно шта ће наставник посредовати ученицима (полазницима) и са којим циљем, ништа није мање важно, чак може бити и важније како ће то наставник остварити, којим „педагошким стратегијама“ ће долазити до постављеног циља и задатака. То подразумева „стручност“ наставника, али и висок степен „професионализма“ наставника, тј. Педагошке оспособљености за ефикасан образовни рад“ (Поткоњак, 2000). Тежиште се углавном преноси на сам рад наставника. Говори се о „отвореном професионализму“ што подразумева да наставник и учитељ треба да буду спремни уносити и користити „ново“ у циљу што ефикаснијег и ефективнијег образовног рада. Сем тога, образовању и стручном усавршавању наставног кадра придаје се све већа пажња. У време великих промена у целом друштву наставник мора током свог рада стално да се усавршава. „Од наставника се захтева оспособљеност за аутоанализу и аутоевалуацију, пошто је то најсигурнија основа (критичка основа сопственог рада) за стално стручно усавршавање (за „отворени професионализам“)“ (Поткоњак, 2000). Увиђамо неколико елемената битних за квалитет основног образовања као што су: стручност наставника, образовање и стручно усавршавање током рада, промену услова рада, отвореност, мотивацију наставника за рад, самоевалуација сопственог рада. Према ранијем задатку образовања и из њега изведеним стандардима инсистирало се на стицању знања и евентуално на оспособљавању за примену стечених знања. За

„когнитивне резултате“ образовања, данас се то не сматра довољним. Све више се инсистира на развијању когнитивних способности, развоју мисаоних операција и оспособљавању за решавање проблема. То од наставника изискује примену све већег броја нових „педагошких стратегија“ и његов рад чини много комплекснијим.

Квалитет основног образовања зависи од свих елемената образовања, а нарочито од чиниоца у самој образовној институцији, али и изван ње саме. Квалитет образовања, подразумева утврђивање индикатора и стандарда (нивоа, степена, норми) за све компоненте образовања. У тој стандардизацији полазиште представљају оперативно формулисани циљ и задаци образовања. Циљ и задаци образовања треба да буду оперативно одређени и да се у пракси стварају неопходни услови за њихово остварење. Кључну улогу у ефикасности основног образовања имају учитељи и наставници. Образовање и стручно усавршавање наставног кадра мора бити у функцији ефикасности и ефективности. Евалуација и самоевалуација квалитета рада наставника и комплетна евалуација квалитета образовања (и промена резултата). С обзиром на утврђене стандарде, неопходно је, ради одржавања и развоја квалитета. Закључак великог броја расправа о квалитету образовања указује да структурне промене у систему образовања мање ће утицати на подизање квалитета док далеко већи утицај долази од промена у самом образовном процесу и његовим компонентама, аспектима, циклусима и организацији. Значи коришћењу адекватних „педагошких стратегија“.

3. ПЕДАГОШКО-ДИДАКТИЧКИ РЕСУРСИ КВАЛИТЕТА ОБРАЗОВАЊА

Област педагошко-дидактичких ресурса (у преводу потенцијала, извора) као битан сегмент побољшања квалитета основног образовања представља незаобилазни елемент функционисања и развоја квалитета образовања. Према извештајима који су припремили Џон Лови и Дејвид Истанс, а на основу резултата низа међународних конференција посвећених квалитету базичног образовања, наводимо карактеристике школе као показатеље ефикасности и квалитета.

1. Заједнички и јасно утврђени циљеви и норме (неопходно је створити добру климу за наставу и учење што подразумева јасно дефинисане норме и циљеви. Основ за то дефинисање је наставни план и програм, али школа треба да има и своје специфичне циљеве (подразумева се тимски рад).
2. Заједничко планирање, доношење одлука и колегијално експериментисање и вредновање (колектив заједно са директором одговоран је за реализацију и дефинисање задатака.

Радна атмосфера и хармонија зависи од заједничког одлучивања и заједничког рада. Унапређивање и иновирање образовног рада и истраживања су обавеза и права свих.

3. Позитивно руковођење ради подстицања и побољшавања школског рада. (најважније је да постоје ефикасна средства за реализацију глобалне политике, да се зна ко ће руководити остваривањем сваког планског задатка).
4. Устаљеност наставног кадра. Тешко је постићи квалитет у школи у којој се наставници често мењају или изостају. Образовни процес подразумева да наставници стрпљиво и систематично упознају ученике, да остварују међупредметну корелацију и раде тимски. Свега тога не може бити ако постоји стална флукуација наставног кадра.
5. Стратегија перманентног развоја наставног кадра повезана са педагошким и организационим потребама школе. Школа је дужна обезбедити свим наставницима услове за стручно усавршавање. Усавршавање мора бити у функцији непосредних или дугорочних школских потреба и треба да обезбеди наставникову (учитељску) струку и дидактичко-методичко иновирање.
6. Рад према пажљиво планираним и координисаним наставним програмима који обезбеђују довољно места како би сваки ученик могао да усвоји суштинска теоријска и практична знања. За наше просторе овај захтев би се односио на то да прописани план и програм треба детаљно проучити, разрадити и конкретизовати на годишње, месечне и седмичне планове, чак и на сваког наставника појединачно.
7. Велико учешће и помоћ родитеља. Овај захтев подразумева сарадњу школе и породице. Родитељи личним учешћем, а и материјално могу да помогну у планирању и реализацији многих акција.
8. Изградња личног и колективног идентитета. Овај захтев подразумева потрагу за вредностима и признавање вредности на нивоу школе. Школа је дужна ствара осећај заједништва, припадности. Сваки члан школске заједнице треба да буде свестан свог идентитета и заједничких циљева.
9. Максимално коришћење наставног времена. Треба елиминисати „празан ход“ на часу и губити време на поклапање садржаја.
10. Активна подршка образовних власти. Образовне власти сем законских регулатива и финансирања треба школама да обезбеде упутства и смернице у руковођењу (Вилотијевић, 2000).

Сви наведени захтеви који подразумевају висок квалитет базичног образовања обухватају се комплексним вредновањем и могу се свести на следеће компоненте: организација рада, знање, процес рада, систем вредности, дидактичко-методички приступ. „Вредновање је најслабија карика у школи као систему рада. Оно се најчешће своди на повремена испитивања ученика. Рад осталих служби уопште не вреднује, а неопходно је пратити и проценити рад свог особља...“ (Вилотијевић, 2000).

Основни показатељи квалитета образовања

Сходно компонентама у којима се постављају одговарајући захтеви и од којих се очекује комплексно вредновање према извештају Лови и Истанс можемо да утврдимо и основне показатеље за мерење квалитета, а то су:

1. Савладаност наставног програма

Потпуни квалитет је остварен ако је сваки ученик савладао наставни програм до горње границе својих могућности.

2. Остварен развој

Задатак школе је да помогне ученицима не само да стекну знања, да памте чињенице, него и да развију своје унутрашње потенцијале.

3. Изградња вредносног система

Један од основних циљева школе је да припрема добро образоване и истовремено племените људе који ће сутра своја знања користити да допринесу друштвеном напретку.

4. Применљивост стечених знања

Практична примењивост једна је од главних слабости наших школа. Није довољно да ученик савлада правила, чињенице и генерализације, већ је неопходно оспособити ученике да научено и примени.

5. Оспособљеност за самосталан рад

У време експанзије нових научних информација и знања најважнији задатак наставника је оспособљавање ученика за самостално учење. Право знање је основ новим знањима.

6. Приврженост школи

Однос ученика и наставника треба да је сараднички. Свеукупан рад у школи ученицима треба да се организује и реализује тако да ученицима причињава задовољство.

7. Сарадња са родитељима и дружење

Школа треба да постави сараднички однос према родитељима, културним установама, предузећима и другим чиниоцима из окружења. Они треба да се укључе у рад школе, учествују у њеним

активностима и помажу реализацију њеног рада.

8. *Стручност и дидактичко-методичка припремљеност учитеља и наставника*

Подразумева се стручност наставног кадра и висока дидактичко-методичка култура. Стручно усавршавање се организује на завидном нивоу.

9. *Медијска опремљеност*

Настава не може бити савремена ако је сведена само на наставникова излагања. Држава је дужна школи обезбедити медијску подршку према нормативима. Наставници и ученици и сами могу да потпомогну припремању збирки дидактичких материјала. Наставници су дужни да се оспособе за коришћење модерне наставне технологије.

10. *Организација рада*

Рад мора бити организован тако да сваки члан колектива зна своје обавезе и задатке и уредно их извршава. Школа има програм развоја који се остварује према утврђеној динамици.

11. *Дидактичко-методичко обликовање наставе*

Наставни рад треба да је дидактичко-методички разноврстан и богат. Врсту наставе, медиј, облике рада и методе они бирају зависно од садржаја који обрађују.

12. *Повратна информација*

У добро организованом школском раду стално тече повратна информација од наставника ка ученику и од ученика ка наставнику. Наставник сходно томе коригује образовни процес.

13. *Ученик – чинилац наставе*

У наставном процесу постоји богата интеракција међу чиниоцима наставног плана. Информације теку у свим смеровима па и од ученика ка самом ученику. Ученици су мисаоно активни.

14. *Радна атмосфера*

Наставници раде у тимовима на реализацији програмских задатака. Наставнички је препун отворености и испомагања, влада хармонична атмосфера.

15. *Иновативни рад*

Иновативна је она школа која стално експериментира и истражује.

16. *Комплексно вредновање рада*

Важна одлика квалитетног рада је изграђен систем ефикасног комплексног вредновања рада свих учесника васпитно-образовног процеса.

17. *Информационо-документацијски систем*

Њиме се обезбеђују подаци и информације неопходне за унапређивање васпитно-образовног процеса. Систем располаже свим неопходним документима којима се нормативно-правно

регулише рад школе (Вилотијевић, 2000).

Већина компоненти образовног процеса и њима пратећи показатељи квалитетног основног образовања везани су за педагошко-дидактичке ресурсе као основни потенцијал, извор и предуслов квалитета у компонентама образовног система.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Постизање квалитета основног образовања, свакоко, подразумева и располагање квалитетним ресурсима у основним школама. Педагошко–дидактички ресурси кључни су у остваривању квалитетног рада у наставном процесу и стварању повољне едукативне климе. Бурне промене у окружењу условљавају револуционарне промене и у образовању, као што су и промене у организацији. Нови начин и приступ раду и живљењу захтева нову реализацију и функционисање система, као што је образовни систем.

Савремена организација васпитно-образовног система усмерава се људским ресурсима, али и материјално-техничким ресурсима као незамењивим потенцијалом у функционисању школског система. Информације су данас неодвојиви део информацијско-комуникацијске технологије, што неоспорно значи да сваки систем, па и педагошко-дидактички без потенцијала ових ресурса више не може валидно функционисати (Ратковић, 2006). У област ресурса реформисаних образовних система вреднују се: планови и програми, људски ресурси (наставници, сарадници, ученици), простор (зграда, библиотека, школско двориште дневни боравак, учионице, кантина), опрема (медији, наставна средства, мултимедијални кабинети, лабораторије). Што се тиче самих наставника ту се подразумева образованост наставника, стручно и професионално усавршавање наставника, у смислу доживотног учења и спремност на тимски рад. Под ресурсима се подразумевају: средства, залихе, извори од којих добијамо „материјал“ (Вилотијевић, 1996). Када говоримо о педагошко-дидактичким ресурсима квалитетног основног образовања, онда резултат који треба да добијемо (применом тих ресурса) подразумева квалитетно образованог ученика. Квалитетно образован ученик, у новом светлу савременог образовања, није ученик препун готових, само репродукованих знања, већ самосталан ученик спреман за истраживачки рад, актер система који својим знањем може да се снађе у многим животним ситуацијама.

Суштина је да још данас не постоји довољан систем контроле квалитета образовних институција, нема конкретног и свеобухватног истраживања ефеката примењене реформе образовног система у нашој

земљи. Виђење система образовања као пута ка развијеном друштву подразумева систем који је у стању да одговори и локалним и глобалним друштвеним и економским потребама, које у процесу доношења одлука укључују и родитеље и ученике и наставнике, којим се управља на децентрализован начин и руководи рационално и ефикасно. Такав систем образовања упошљава високо професионалан, рефлексиван, креативан и мотивисан просветни кадар) (Влаховић и Вујсић – Живановић, 2005). Систем је усмерен на учење и заснован на стандардима. Овакав систем у који је уграђена перспектива перманентног образовања, нуди квалитетан програм, промовише евалуацију, самоевалуације и развојни програм, који негује правичност, атмосферу толеранције и конструктивне комуникације, који је у стању да одговори на посебне образовне потеребе и потребе етничких мањина и који добија сталну подршку у одговарајућој опреми (Влаховић, 2000). Оваква визија новог система образовања постаће стварност ослањањем на оно најбоље и највредносније у нашој традицији образовања, али и на искуствима других, развијенијих земаља и развијањем решења која ће уважавати културни контекст нашег друштва.

ЛИТЕРАТУРА

Анђић, Д. (2006). Квалитета у образовању и професионалном усавршавању учитеља основних школа с нагласком на образовање за околиш и одрживи развој. У *Зборнику радова: "Према квалитетној школи"*. (стр. 57-65). Сплит: Филозофски факултет, Хрватски књижевно-педагошки збор.

Вилотијевић, М. (2000). Квалитет образовања и школе-кључ за 21. век. *Педагогија*, 2,

Вилотијевић, М. (1996). *Системско-теориске основе наставног процеса*. Београд: Учитељски факултет.

Влаховић, Б. (2000). Иновације и квалитет образовања. У: *Зборнику радова са међународне конференције "Систем квалитета у образовању према захтевима серије стандарда ЈУС 9000"*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Влаховић, Б., & Вујсић-Живковић, Н. (2005). *Наставник: изазови професионализације*. Београд: Едука.

Комисија за развој школског програма. (2003). *Реформа образовања у Републици Србији: Школски програм- концепција, стратегија, имплементација*. Београд: Министарство просвете и спорта Републике Србије.

Квалитетно образовање за све: изазови реформе образовања у Србији. (2004). Београд: Министарство просвете и спорта Републике Србије.

Meijer, С. (2003). *Inclusive Education and Classroom Practise*. Preuzeto sa https://www.european-agency.org/sites/default/files/inclusive-education-and-classroom-practices_iecp-en.pdf

Поткоњак, Н. (2000). Квалитет образовања. У: *Зборник радова међународне конференције "Систем квалитета у образовању према захтевим серије стандарда ЈУС 9000"*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Ратковић, М. (2006). *Кардиналне функције реформе школе: Планирање и евалуација*. Нови Сад: Мисао.

Lowe, J., & Istance, D. (1998). *Škole i kvalitet*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

ELEMENTS AND INDICATORS FOR IDENTIFICATION OF QUALITY OF PRIMARY EDUCATION

Abstract: Education is one of the main pillars of the quality of knowledge, and, in turn, social progress in general. There are numerous positions concerning quality of education, some more, and some less detailed. In order to determine the quality of a primary school, for example as "poor", "mediocre" or "excellent", we use, more or less precisely, a certain idea about the value, and thus identify, again with a certain extent of accuracy, the position of the school in question in relation to other schools. In terms of the quality of education, it is necessary to analyze all segments of educational process. This includes the analysis of objectives of educational process, products of quality education as well as adequate and accessible technical-instrumental, that is, operational-procedural level of quality of educational process. Most authors connect the quality of primary education to results, that is, outcomes of education. In order to achieve quality of education, we need to achieve quality of particular components or elements of the whole of education. This paper deals with theoretical review of elements and indicators of quality of basic education, and provides a review of pedagogical strategies and their effect on certain components of quality with the aim to improve the effects on pedagogical and didactical resources of the quality of education.

Key terms: quality of education, quality elements, quality indicators, professionalism, system of education

Примљен: 26.2. 2015.

Прихваћен: 16. 6. 2015.